

Beste solidaire wensen ?

Ontwikkeling: geprangd tussen liefdadigheid en veiligheid

Achteraf bekeken, zo zou je kunnen zeggen, was de datum van die tsunami wel goed gekozen. Het was vakantie, dus er waren westerse toeristen in de streek en dat is altijd mooi meegenomen als men media-aandacht kan gebruiken. En het was kerstmis, niet slecht als je ook wat smartegeld wil ophalen.

Het is een cynische redenering, waar noch de levende noch de overleden slachtoffers mee geholpen zijn. Maar toch, zouden er één jaar nadien zoveel buitenlandse journalisten naar Zuid- en Zuid-oost-Azië zijn afgereisd mochten die twee voorwaarden niet zijn vervuld? We zien dagelijks beelden van de aangebrachte schade, we horen getuigenissen en we zien wat er inmiddels al niet opnieuw werd opgebouwd. Huizen, boten en hotels, ja vooral hotels. Maar kom.

En we worden met alweer een nieuwe grote ramp geconfronteerd. Net voor de kerst werd een solidariteitscampagne voor Pakistan georganiseerd, een dunne re-make van de tsunami-show. Met wat minder succes. Ons leger – onze jongens – was al ter plaatse voor dringende gezondheidshulp. Want mensen in nood willen we graag helpen. Vooral als we weten dat het geld terecht komt en goed wordt besteed.

Er valt heel wat over te zeggen.

Ten eerste die liefdadigheid. Mensen in nood móeten we helpen, dat spreekt voor zich. Waar ook ter wereld. Maar of er echt een emo-show moet opgevoerd worden? Heeft de regering soms geen geld? Betalen we te weinig belastingen? Of willen we allemaal een beetje Bono zijn? U weet wel, die man die zingt en denkt te weten wat Afrika nodig heeft. Hij betaalt geen cent aan belastingen en roept de regeringen van de rijke landen op om meer te doen aan armoedebestrijding! Hij draagt een zonnebril die zóveel kost dat een heel dorp er een jaar lang zou kunnen van eten. Of willen we Bill Gates achterna, de man van de softwaremonopolies die geen moeite heeft met intellectuele eigendom en dus wat geld geeft voor de aidsbestrijding. De rijkste man ter wereld! Vorige week – met kerst, uiteraard – opgevoerd in de Europese kranten, Bill Gates op bezoek bij de armen. *'Die man is zooo simpel'*. Oh ja, maar buiten wachten wel zijn bodyguards en zijn pr-mannen en vrouwen. Hoe simpel kan je zijn als je miljarden Dollars bezit? Even te voet door de straat, temidden van de echt arme mensen, zonder lijfwachten of pers, zou dat kunnen?

De Tijd had vorige week een reportage over ondernemingen die ook zo graag geven, voor de armen, voor de uitgesloten, voor de kanslozen... ach, is dat niet het hele probleem van de armoedebestrijding? Ze is nooit bedoeld, zo stelde de vader van de armoedesociologie al honderd jaar geleden, voor de armen. Ze is bedoeld voor de rijken, voor zij die een behoefte hebben om te geven, om zich een schoon geweten te kopen, om hun rijkdom te verantwoorden, om te vermijden dat hen vragen over die rijkdom zouden gesteld worden. Om hun macht te tonen. Armoedebestrijding. Liefdadigheid. Je moet er altijd héél erg sceptisch tegenover staan. Want mensen, ook armen, hebben toch rechten?

De liefdadigheid die de mensen opbrengen is een goede graadmeter voor het draagvlak in onze samenleving voor 'ontwikkelingshulp'. Dat draagvlak moet echter gebruikt kunnen worden voor een meer structurele aanpak, door middel van een betere voorlichting, door middel van een aangehouden inspanning om de mensen goed op de hoogte te houden van hoe het er aan toe gaat. Wie zich van te voren neerlegt bij een *'ze zullen het toch niet begrijpen'* legt zich ook neer bij een algehele depolitisering en een afgevlakte liefdadigheid.

Ten tweede die zorg om het geld. Goed, we geven. Maar we moeten zeker zijn dat het goed wordt besteed. Ook dat was honderd, ja vijfhonderd jaar geleden al net zo. Er zijn goede armen en er zijn slechte armen. Zij die onze giften verdienen en zij die ze niet verdienen. Ons geld is voor die goeden bestemd, niet voor de anderen en niet voor regeringen of andere tussenpersonen. Het is een rechtstreekse solidariteit tussen de rijke en de arme die dankoewel zegt. Het knikkende negertje. Of toch liever een aziaatje? Vandaar dat we op televisie ook de huizen zien die met ons geld zijn gebouwd, en de boten, en de hotels, en de wegen. En we zien ook de dorpen waar dat niet is gebeurd. Hoe dat komt? Ja, wellicht heeft dat te maken met die mensen, met hun waarden, met hun cultuur. En ongewild (?) krijgt de gulle westerse gever zo ook een boodschap mee dat sommigen beter zijn dan anderen. Dat sommige hulp zinloos is.

Nu klopt het natuurlijk wel dat er best wat meer controle mag zijn op de besteding van noodhulp en ontwikkelingshulp. Maar het vreemde is dat juist daar waar de meeste schandalen zijn gebeurd – in Afrika – nu de schuld wordt afgewenteld op de Afrikanen. Wie herinnert zich nog de ABOS-schandalen? Hoeveel treinen en ziekenhuizen zijn er niet geleverd, hoeveel bruggen en wegen gebouwd die nooit zijn gebruikt? Wie is daar beter van geworden?

Ook de ngo-wereld is niet immuun voor misbruiken. Dat blijkt uit een recent faillissement van een Vlaamse goed-doeër. Dus ja, meer controle is zeker nodig, maar laat ons vooral niet vergeten wáár er best gecontroleerd wordt, en dat is hier. De overheid stelde onlangs maatregelen voor om beter toe te zien op de manier waarop ngo's met hun middelen omgaan, en dat is zeker niet te laat. Een aantal burgers was al met een initiatief begonnen, zie www.doordacht.be. Want ngo's doen het niet beter dan regeringen, de meeste hulp verlaat het donorland nooit. We protesteren terecht tegen de corruptie van sommige overheden, maar vergeten soms al te gauw dat ook blanken fout kunnen omgaan met geld.

Ontwikkeling en solidariteit

Het mag duidelijk zijn dat er een heuse crisis zit aan te komen in de ontwikkelingswereld.

Ten eerste is er een probleem met solidariteit. Afrika wordt er in zijn geheel van beschuldigd al te vaak 'corrupt' te zijn, en zodoende zou hulp er meestal zinloos worden. Corruptie moet uiteraard bestreden worden, maar het is een iets te makkelijke redenering die voorbij gaat aan de oorzaken van de corruptie zelf en voorbij gaat aan de vaak onbezonnen manier waarop sommigen met ontwikkelingsgeld omgaan. Vandaar dat er inderdaad beter en goed gecontroleerd moet worden. In eerste instantie in de donorlanden zelf.

Ten tweede blijft er een tekort aan geld. De meeste donorlanden hebben meer ontwikkelingsgeld beloofd, maar slagen er slechts in die belofte in te lossen door andere uitgaven mee in de ontwikkelingspost op te nemen. Asielbeleid bijvoorbeeld. Of een kwijtschelding van de schuldenlast. Of militaire samenwerking. Volgens Jeffrey Sachs is er nauwelijks 0,45 tot 0,54 % van het BNI van de donorlanden nodig om de millenniumdoelstellingen te halen, en zelfs dat lukt niet eens. Meer en meer wordt de boodschap verspreid dat ontwikkeling zal komen van economische groei, en dus van de markt. Niet landen of mensen maar ondernemingen moeten gesteund worden om 'ginder' de markt te versterken. Meer en meer gaat het geld van de ontwikkelingshulp rechtstreeks naar bedrijven. En daarnaast wordt er aan liefdadigheid gedaan, precies door die bedrijven die geld verdienen door hun zaken in de derde wereld.

Ten derde wordt 'ontwikkeling' zelf alsmaar onduidelijker. Voor de internationale instellingen is de economische ontwikkeling van vroeger al helemaal verdwenen. Er is enkel nog armoedebestrijding, 'millenniumdoelstellingen', mensen leren lezen en schrijven. Het uitgelezen terrein voor de liefdadigheid.

Ontwikkeling gaat meer en meer ten onder in een wazig verhaal over noodhulp, humanitaire crises en conflictbeheersing. De grenzen tussen ontwikkeling en veiligheid verdwijnen. We 'helpen' om onszelf te beschermen. Over dat thema organiseert Attac Vlaanderen een seminar op het Wereld Sociaal Forum in Caracas. Want we leven nu eenmaal in een 'crisis-omgeving' zo wordt gesteld (zie hierover het leerrijke artikel van Patrick Develtere: http://www.11.be/downloads/crisisomgeving_en_osw.pdf.)

Ten vierde kan het daarom niemand verbazen dat ook aan de linkerzijde meer en meer stemmen opgaan om erg kritisch naar de ontwikkelingssamenwerking te kijken. Een vriend van Attac Nederland, Theo Ruyter, schreef er een behartenswaardig boekje over: Requiem voor de hulp. Want klopt het niet dat we vooral mooie lessen willen spellen aan het zuiden, maar ondertussen blijven plunderen, dat we blijven aanvaarden dat het zuiden het noorden financiert en dat we de bevolking ondertussen psychologisch afhankelijk maken van hulp? Het is geen makkelijke discussie, maar het thema verdient zeker meer aandacht.

Voor Attac Vlaanderen is één ding duidelijk: solidariteit moet en solidariteit moet mondiaal. Liefdadigheid kan nooit een goede oplossing zijn, omdat ze altijd gepaard gaat met voorwaarden, omdat ze nooit voorspelbaar is, omdat ze nooit algemeen is, omdat ze voorbij gaat aan de rechten die mensen hebben.

Attac Vlaanderen wil zich samen met anderen inzetten voor een mondiale solidariteit door middel van een mondiaal en structureel herverdelingssysteem, met mondiale belastingen. Vandaar dat wij streven naar een Tobintaks en onze steun geven aan andere initiatieven die dit doel kunnen bereiken. En vandaar ook dat we erg kritisch kijken naar de voorgestelde 'airline ticket tax', een belasting op vliegtuigtickets waarvan de opbrengst naar ontwikkelingssamenwerking zou gaan.

Deze vliegtuigtaks heeft zeker enkele voordelen. Het is in de eerste plaats een internationale belasting, en in die zin lijkt het een stapje in de goede richting. De opbrengst kan gebruikt worden voor ontwikkelingssamenwerking of aidsbestrijding, alweer iets waar men moeilijk tegen kan zijn. Echter, het is geen structurele herverdeling maar een consumentenbelasting. En meer geld voor ontwikkelingssamenwerking zonder die ontwikkeling zelf opnieuw te bekijken heeft weinig zin. Het gaat er immers niet om dat we gewoon 'meer geld' nodig hebben, we moeten inderdaad zien hoe en waar het geld wordt besteed. Stel dat het geld voor de aidsbestrijding gewoon verdwijnt naar de farmabusiness?

Attac Vlaanderen sluit zich aan bij Attac Frankrijk om te pleiten voor een internationale belasting op financiële transacties, voor een internationale belasting van multinationals en voor een mondiale ecologische belasting. Voor de toekomst moeten we ook nagaan of we de kromme begrotingen voor ontwikkelingssamenwerking niet beter vervangen door een forfaitaire afdracht van b.v. 1 % van het BNI aan een internationale instelling, zoals de VN om van daaruit de economische en sociale ontwikkeling, met een mondiale sociale bescherming en mondiale publieke goederen te financieren.

Ontwikkeling zit vandaag gekneld tussen liefdadigheid en veiligheid. De ontwikkelingswereld, de Noord-Zuidbeweging zal er moeten over nadenken. Solidariteit is een oud en waardevol begrip dat 'saamstaan' betekent, dat een relatie tussen twee partners impliceert, een relatie van gelijkwaardigheid. Ontwikkeling moet ecologisch duurzaam zijn, maar tegelijk én economisch én sociaal én politiek zijn. Mensen en landen kunnen nooit ontwikkeld worden, ze moeten het altijd zelf doen. Juist dat vergt solidariteit. En respect.

Francine Mestrum
www.attac.be